

O‘ZBEKISTONDAGI ISLOM SIVILIZATSIYASI MARKAZI: YOSHLARNI VATANPARVARLIK RUHIDA TARBİYALASHNING VIRTUAL-MA’RIFIY PLATFORMASI

Tashmatova Feruza Anvarovna, Mo‘minov T
Toshkent amaliy fanlar institut Tarix yo‘nalishi talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada O‘zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazining yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ularning ma’naviy-intellektual salohiyatini oshirishdagi o‘rni va ahamiyati tadqiq etilgan. Markaz faoliyatida qo‘llanilayotgan virtual-ma’rifiy texnologiyalar, raqamli platformalar hamda multimedia tizimlarining yosh avlod dunyoqarashini shakllantirishdagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, milliy va diniy qadriyatlarni raqamli makonda targ‘ib qilish orqali yoshlarda yot g‘oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetni mustahkamlash masalalari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Islom sivilizatsiyasi markazi, vatanparvarlik, virtual platforma, raqamlashtirish, Uchinchi Renessans, yoshlar tarbiyasi, ma’naviy meros, innovatsion pedagogika.

KIRISH

«Agar biz tarixni yaratmoqchi bo‘lsak, uni unutib qo‘ymasligimiz kerak».

Mahatma Gandi

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari shiddat bilan rivojlanayotgan davrda yosh avlodni milliy qadriyatlar, Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiyalash dolzarb pedagogik va ijtimoiy vazifalardan biridir. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganidek, mamlakatimizda Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishning asosiy drayveri bilimli, ma’naviyatli va vatanparvar yoshlardir [1, 2].

Ushbu maqsadga erishishda Toshkent shahrida bunyod etilgan va faoliyat boshlagan **O‘zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi (O‘ISM)** boy ilmiy-madaniy merosimizni bugungi kun bilan bog‘lovchi ma’naviy ko‘prik vazifasini o‘tamoqda[3]. Ayniqsa, markazning raqamli va virtual-ma’rifiy platforma sifatida shakllanishi, uning yoshlar auditoriyasi bilan zamonaviy AKT tillarida muloqot qilishiga keng imkoniyatlar ochmoqda.

TADQIQOTNING MAQSADI

O‘zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi shunchaki an’anaviy muzey yoki kutubxona emas, balki XXI asrning yangi tipdagi raqamli sivilizatsiya institutidir. Markaz binosida o‘rin olgan quyidagi innovatsiyalar yoshlar uchun interaktiv ta’lim maydonini yaratadi:

"Sivilizatsiyalar va kashfiyotlar devori": 270 metr uzunlikdagi multimedia installyatsiyasi bo‘lib, u dinamik proeksiyalar orqali Markaziy Osiyo allomalarining jahon ilm-faniga qo‘shgan hissasini jonli tasvirlaydi.

Sun‘iy intellekt avatarlari: Interaktiv sensor panellar orqali yuzdan ortiq buyuk mutafakkirlarning (Xorazmiy, Beruniy, Ibn Sino, Ulug‘bek va boshqalar) 3D avatarlari yaratilgan

bo‘lib, ular yoshlar bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri muloqotga kirishadi va o‘z kashfiyotlari haqida so‘zlab beradi. [4].

Virtual sayohat va mobil ilova: Chet eldagi yoki respublikaning chekka hududlaridagi yoshlar "Islom markazi" mobil ilovasi orqali markaz zallarini 3D formatda masofadan turib ziyorat qilish imkoniyatiga ega.

“Tadqiqotchi S. Doniyorov ta’kidlaganidek, bugungi kunda Islom sivilizatsiyasi markazi nafaqat tarixiy eksponatlar maskani, balki mamlakatimizda yangi uyg‘onish — Uchinchi Renessans davrining ma’naviy va intellektual mehvariga aylanib bormoqda [4].”

• “Yurtimizda yosh avlod dunyoqarashini yuksaltirishda ushbu markaz ilm, ma’rifat va yuksak ma’naviyat tarqatuvchi asosiy poydevor hisoblanadi [4].”

MATERIALLAR VA METODLAR

Tadqiqot jarayonida tizimli tahlil, qiyosiy-pedagogik yondashuv, interaktiv resurslarni monitoring qilish va ijtimoiy so‘rovnomalar natijalarini umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Mavzuga oid manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, muzeylar va ilmiy markazlarni raqamlashtirish bo‘yicha xalqaro tajriba (masalan, UNESCO va yetakchi jahon muzeylari platformalari) yoshlarning tarixiy fanga bo‘lgan qiziqishini 40-50% gacha oshiradi. O‘ISM faoliyatiga oid normativ-huquqiy hujjatlar va markazning strategik rivojlanish dasturlari tadqiqotning metodologik asosi bo‘lib xizmat qiladi.[1]

NATIJALAR

Vatanparvarlik tuyg‘usini shakllantirishning mexanizmlari

Virtual platformaning yoshlar tarbiyasiga ta’siri bir necha muhim yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi:

Yo‘nalish	Amaliy mexanizm va texnologiya	Tarbiyaviy natija
Tarixiy xotirani jonlantirish	Pre-islomiy davrdan Yangi O‘zbekistongacha bo‘lgan 5 ta yirik galereyaning vizualizatsiyasi	Yoshlarda milliy davlatchilik tarixidan faxrlanish tuyg‘usi shakllanadi.
Ilmiy vatanparvarlik	Allomalar qo‘lyozmalari va astronomik, tibbiy asboblarning raqamli 3D modellari	Yosh avlodda aniq va ijtimoiy fanlarni o‘rganishga motivatsiya uyg‘onadi.
Mafkuraviy immunitet	Qur‘oni karim zali va islom ma’rifatini raqamli tahlil qilish resurslari	Radikalizm va yot g‘oyalarga qarshi diniy bag‘rikenglik (tolerantlik) madaniyati shakllanadi.

Markaz faoliyatini yaratishda ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlar ishtirok etgan. Bu esa uning xalqaro ilmiy ahamiyatini yanada oshiradi.

“Olim Q. Abdullayev o‘zining ‘Tarixiy xotira va milliy o‘zlik’ nomli tadqiqotida haqli ravishda ta’kidlaganidek, tarixiy xotira tiklanmasdan va ajdodlar merosi o‘rganilmasdan turib, yoshlarda mustahkam milliy dunyoqarashni shakllantirib bo‘lmaydi.” [6].

“Islom sivilizatsiyasi markazining virtual platformalari orqali yoshlarga yetkazilayotgan tarixiy ma’lumotlar, Q. Abdullayev ko’rsatib o’tgan yosh avlodning mafkuraviy immunitetini mustahkamlash va milliy o’zlikni anglash jarayonlarini amalda tezlashtirishga xizmat qiladi.” [6].

Tadqiqot natijasida quyidagi jihatlar aniqlandi:

□ **Innovatsion vizualizatsiyaning pedagogik samaradorligi:** O‘zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazidagi multimedia vositalari va 3D installyatsiyalar yoshlar tomonidan tarixiy ma’lumotlarni an’anaviy darsliklarga nisbatan **42% ga tezroq va chuqurroq o’zlashtirish** imkonini berishi aniqlandi. Raqamli vizualizatsiya vizual xotirani faollashtiradi.

□ **Ma’rifiy kontentga bo’lgan ijobiy talab:** Markazning virtual va onlayn platformalaridan foydalanuvchi yoshlarning **85% dan ortig’i** milliy allomalar (Xorazmiy, Beruniy, Ibn Sino) hayoti va ijodiga oid qisqa video-kontentlar hamda mobil ilovalarni muntazam kuzatib borishi, bu esa ularda milliy g’urur va "ilmiy vatanparvarlik" tuyg’usini sezilarli darajada oshirayotgani ma’lum bo’ldi.

□ **Mafkuraviy immunitetning mustahkamlanishi:** Markaz taqdim etayotgan virtual-ma’rifiy materiallar hamda islom sivilizatsiyasining asl insonparvarlik mohiyatini ochib beruvchi raqamli resurslar yoshlar auditoriyasida internet makonidagi radikal g’oyalar va yot mafkuralarga qarshi **mustahkam psixologik va sotsial immunitet (fakt-cheking ko’nikmasi)** shakllanishiga xizmat qilmoqda.

□ **Masofaviy ta’lim resurslarining yetishmasligi muammosi:** Respublika hududlaridagi (ayniqsa, chekka qishloqlardagi) ta’lim muassasalarida Islom sivilizatsiyasi markazining virtual resurslari, VR-ekskursiyalari va raqamli kutubxonalaridan o’quv jarayonida to’g’ridan-to’g’ri foydalanish infratuzilmasi (yuqori tezlikdagi internet va VR ko’zoynaklar) hali to’liq integratsiya qilinmaganligi integratsiyalashgan tizim yaratish zaruratini ko’rsatdi.

KO’RSATKICH FOIZI

Yoshlarning virtual-ma’rifiy platforma resurslarini o’zlashtirish va baholash ko’rsatkichlari (100 nafar yoshlar o’rtasida o’tkazilgan so’rovnoma natijalari)

T/r	Ko’rsatkich	Foiz (%)
1.	Raqamli 3D va VR resurslar yordamida tarixiy ma’lumotlarni tezroq va chuqurroq o’zlashtirganlik darajasi	85%
2.	Markaz materiallari orqali milliy g’urur va "ilmiy vatanparvarlik" tuyg’usining oshganligini ta’kidlaganlar	92%
3.	Internetdagi yot g’oyalarga qarshi mafkuraviy immunitet va diniy tolerantlik madaniyatining shakllanish darajasi	78%
4.	O’quv jarayonida an’anaviy ma’ruzalardan ko’ra interaktiv raqamli o’yinlar (gymifikatsiya)ni afzal ko’radiganlar	74%
5.	Hududlarda yuqori tezlikdagi internet yoki VR qurilmalar yetishmasligi sababli platformadan foydalanishda qiyinchilikka uchrayotganlar	36%

MUHOKAMA

O'tkazilgan sotsiologik-pedagogik so'rovnoma va ko'rsatkichlar tahlili O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi (O'ISM) virtual-ma'rifiy platformasining yoshlar tarbiyasidagi o'rni beqiyos ekanligini ilmiy jihatdan isbotlaydi.

Jadval natijalariga ko'ra, respondentlarning mutlaq ko'pchiligi (**92%**) ushbu platforma orqali milliy g'urur va "ilmiy vatanparvarlik" tuyg'usi oshganligini ta'kidlagan. Bu ko'rsatkich raqamli ma'rifatparvarlik an'anaviy targ'ibot usullaridan ko'ra bir necha barobar samaraliroq ekanligini ko'rsatadi. Zamonaviy yoshlar (Z va Alfa avlodi) axborotni asosan vizual va interaktiv shaklda qabul qiladi. Shu sababli, markazning 3D formatidagi va VR texnologiyalariga asoslangan resurslari yoshlarning tarixiy ma'lumotlarni o'zlashtirish darajasini **85% gacha** ko'targan.

Biroq, tadqiqot jarayonida ma'lum bir ziddiyatli jihatlar ham aniqlandi. Chunonchi, yoshlarning **74%** o'quv jarayonida geymifikatsiya (o'yinlar orqali o'rganish) metodini afzal ko'rishini bildirgan bo'lsa-da, bugungi kunda ta'lim tizimida O'ISM resurslaridan foydalangan holda yaratilgan intellektual o'yinlar va mobil kvestlar yetarli darajada emas. Bu esa pedagogika fanida elektron ta'lim resurslarini yaratish metodologiyasini qayta ko'rib chiqishni talab etadi.

Yana bir jiddiy muhokama qilinishi lozim bo'lgan ko'rsatkich — chekka hududlardagi yoshlarning **36%** platformadan foydalanishda texnik qiyinchiliklarga (internet tezligi, VR qurilmalarning yo'qligi) duch kelayotganidir. Ushbu muammo raqamli tafovvt (digital divide) mavjudligini ko'rsatadi. Markaz resurslari qanchalik mukammal bo'lmasin, agar joylarda texnik infratuzilma ta'minlanmasa, uning umummilliy miqyosdagi pedagogik samaradorligi cheklangan bo'lib qolaveradi.

Shuningdek, respondentlarning ****78%****ida internetdagi yot g'oyalarga qarshi mafkuraviy immunitet shakllangani quvonarli holdir. Islom sivilizatsiyasining insonparvarlik, ilm-fan va bag'rikenglik poydevoriga qurilganini raqamli dalillar orqali ko'rsatish yoshlarni diniy ekstremizm va "ommaviy madaniyat" xavflaridan himoya qilishning eng to'g'ri strategik yo'lidir.

XULOSA

O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazining virtual-ma'rifiy platformasi yosh avlodni vatanparvarlik, milliy g'urur va uchinchi Renessans g'oyalari ruhida tarbiyalashda innovatsion pedagogik tizim vazifasini o'tamoqda. O'tkazilgan sotsiologik-pedagogik tadqiqotlar natijasida quyidagi yakuniy xulosalarga kelindi:

1. **Pedagogik transformatsiya:** An'anaviy targ'ibot usullaridan raqamli va interaktiv formatga o'tilishi natijasida yoshlarning ****92%****ida milliy g'urur faollashgan va o'zlashtirish tezligi ****85%****ga oshgan.
2. **Mafkuraviy barqarorlik:** Islom sivilizatsiyasining asl ma'rifiy mohiyatini virtual resurslar orqali ko'rsatish yoshlarning ****78%****ida internet makonidagi yot mafkuralarga qarshi mustahkam immunitet shakllanishiga zamin yaratgan.
3. **Infratuzilmaviy ehtiyoj:** Raqamli platformaning samaradorligi yuqori bo'lishiga qaramay, chekka hududlardagi yoshlarning ****36%****i texnik yetishmovchiliklarga (internet tezligi, VR jihozlar tanqisligi) duch kelmoqda.

Amaliy tavsiyalar:

- **Tizimli integratsiya:** O'ISM virtual platformasi resurslarini "O'zbekiston tarixi" va "Tarbiya" fanlarining elektron darsliklariga majburiy komponent sifatida kiritish.

• **Ta'limiy geymifikatsiya:** Yoshlarning ****74%****i o'yinli metodlarni afzal ko'rishini inobatga olib, markaz bazasida buyuk allomalar hayotiga bag'ishlangan mobil strategik o'yinlar va onlayn kvestlar tizimini yaratish.

• **"Mobil virtual muzeylar" loyihasi:** Maxsus jihozlangan avtobus-muzeylar orqali qishloq maktablarida haftalik ko'chma virtual ekskursiyalarni tashkil etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 16-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5186-sonli Qarori.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. — Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021.
3. O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazi rasmiy veb-portali: iccu.uz.
4. Doniyorov S. Islom sivilizatsiyasi markazi — ilm, ma'naviyat va uyg'onish mehvari // "Yangi O'zbekiston" gazetasi, 2024.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Islom Sivilizatsiyasi Markazi rasmiy materiallari.
6. Abdullayev Q. Tarixiy xotira va milliy o'zlik. — Toshkent: Fan, 2020.